

Część IV

Z METODYCZNYCH DOŚWIADCZEŃ NAUCZYCIELI PRZEDMIOTÓW KIERUNKOWYCH W STUDIUM JĘZYKA POLSKIEGO DLA CUDZOZIEMCÓW UNIwersYTETU ŁÓDZKIEGO

Stanisław Golewski, Iwona Słaby-Góral

WYBRANE PROBLEMY KOORDYNACJI PRACY W NAUCZANIU JĘZYKA POLSKIEGO JAKO OBCEGO W RAMACH PRZEDMIOTU "JĘZYK POLSKI" I PRZEDMIOTU "CHEMIA" W STUDIUM JĘZYKA POLSKIEGO DLA CUDZOZIEMCÓW UNIwersYTETU ŁÓDZKIEGO

Aby przygotować studenta-cudzoziemca do odbioru wiedzy przekazywanej w polskich wyższych uczelniach, uczy się go w SJPC UL języka polskiego i tzw. przedmiotów kierunkowych. Program tych ostatnich ułożony jest tak, by wprowadzając polskie słownictwo i struktury gramatyczne potrzebne w danym przedmiocie nauczania, utrwalić i powtórzyć jednocześnie materiał znany studentowi ze szkoły średniej. W związku z tym bardzo ważną rolę odgrywa współdziałanie metodyczne wykładowcy języka polskiego z wykładowcami przedmiotów kierunkowych w grupie dydaktycznej.

Celem niniejszego artykułu jest próba przeanalizowania możliwości takiego zorganizowania procesu nauczania języka polskiego w ramach przedmiotu "język polski", aby był on ściśle skoordynowany z procesem nauczania języka polskiego w przedmiocie "chemia" w grupie dydaktycznej o profilu medycznym. Taka koordynacja uświadomiłaby studentowi, że w czasie zajęć z przedmiotu specjalistycznego uczy się również języka. Najczęściej bowiem student nie zdaje sobie sprawy z faktu, że ta sama struktura jest często jedynie leksykalnie wypełniona w różny sposób, ale ma zastosowanie zarówno w języku codziennym, jak i specjalistycznym, np.

Rozmawiam z pięcioma studentami Handlu Zagranicznego.

X reaguje z pięcioma cząsteczkami wodorotlenku miedziowego.

Uświadomienie sobie tego faktu przez studenta pozwala mu na swobodniejsze stosowanie języka oraz uczy go syntetycznego myślenia, kojarzenia faktów, wyciągania wniosków i wykorzystywania informacji uzyskanych w czasie nauki jednego przedmiotu kierunkowego do innych zajęć - co wydaje się niezbędne dla cudzoziemca w jego dalszych studiach na polskich wyższych uczelniach.

Najistotniejszym problemem artykułu jest więc analiza możliwości takiego wprowadzania struktur gramatycznych w czasie nauczania języka polskiego na zajęciach z przedmiotu "język polski", by wyprzedzały one identyczne struktury językowe potrzebne w procesie nauczania chemii, co nie zawsze jest uwzględniane w programach nauczania języka polskiego i chemii obowiązujących w SJPC Ut.

Według programu nauczania języka polskiego w Studium materiał przekazywany przez uczącego dzieli się na kursy (co wydaje się być określeniem metodycznym w odróżnieniu od określenia organizacyjnego "semestr").

W semestrze I uczący realizuje dwa kursy. Kurs I - wstępny (5 tygodni) daje studentowi ogólne pojęcie o polskim systemie gramatycznym (fonetyczno-fonologicznym, ze szczególnym zwróceniem uwagi na zasady wymowy bez relacji z pismem, opozycje fonologiczne typu: być//bić//pić i fleksyjnym - gdzie wstępnie pokazane zostają liczby i przypadki rzeczownika; rodzaje lp i rodzaj niemeńskosobowy lmn przymiotnika; osoby, liczby, rodzaje i czasy czasownika - by ukazać ogólny system języka i zasygnalizować różnice formalno-strukturalne słów: matka//do matki//matką przy ich tożsamości semantycznej). Kurs ten daje również studentowi możliwość opanowania w jak najkrótszym czasie posługiwania się językiem polskim w najczęściej spotykanych sytuacjach życiowych (w sklepie, u lekarza itp.), co wiąże się z prezentacją określonej leksyki dnia codziennego i składni zdania pojedynczego.

Kurs II - podstawowy (ok. 4 miesiące) daje studentowi podstawową znajomość polskiego systemu fonetyczno-gramatycznego i fleksyjnego, a także pewnych zjawisk z zakresu morfologii i składni. Słownictwo wprowadzone w tym okresie dostosowane jest do tematyki "życie codzienne" i ma lekkie ukierunkowanie medyczne. Kurs ten daje studentowi możliwość swobodnego porozumienia się we wszystkich sytuacjach dnia codziennego w mowie i piśmie.

W semestrze II nauczyciel-polonista realizuje materiał tzw.

kursu III - rozszerzająco-kierunkującego (ok. 4,5 miesiąca). Tematyka dotyczy tutaj zagadnień medycznych oraz problemów związanych z podstawowymi dziedzinami życia Polaków, ich historią, itp. (tzw. blok tematyczny "Polska"). Zagadnienia gramatyczne opawiane w tym kursie obejmują te elementy fleksji i morfologii, które nie zostały wyjaśnione podczas realizacji programu kursu II (głównie ze względu na stopień trudności zarówno objaśnienia ich użycia w języku polskim, jak i przyswojenia ich sobie przez studentów, np. formy bezosobowe -no, -to, imiesłów przysłówkowy uprzedni, itp.) oraz elementy składni zdania złożonego. Po zrealizowaniu kursu III student powinien opanować leksykę oraz poznane struktury związane z kierunkiem jego przyszłych studiów i z tzw. "wiedzą ogólną"; powinien umieć konstruować pełne wypowiedzi pod względem gramatycznym i logicznym; streszczenia, charakterystyki, referaty.

W tym samym czasie (w ciągu dwóch semestrów) wykładowca chemii realizuje program nauczania chemii oparty na programie obowiązującym w polskich szkołach ogólnokształcących.

Celem nauczania chemii jest przygotowanie studentów-cudzoziemców do studiów w polskich wyższych uczelniach.

W czasie zajęć z chemii w Studium realizowane są następujące założenia:

1) nauczanie cudzoziemców polskiego słownictwa chemicznego (nazwy substancji);

2) zapoznanie ich z podstawowymi czynnościami laboratoryjnymi;

3) powtórzenie chemii w zakresie średniej szkoły ogólnokształcącej w celu uzupełnienia tych działów chemii, których studenci nie znają, ponieważ programy nauczania chemii w ich krajach nie uwzględniały danych zagadnień.

Uczący, wprowadzając dany temat z chemii, przed przystąpieniem do właściwego objaśnienia zagadnienia podaje studentom słownictwo potrzebne w czasie lekcji, zaś w toku tłumaczenia zagadnienia podkreśla i wypisuje na tablicy struktury gramatyczne używane przy omawianiu danego tematu, np.:

"Względna masa atomowa i cząsteczkowa.

1. Słownictwo: liczba, liczby ułamkowe,
masa,

bezwzględna,

względna,

wynosić - czasownik specjalny, tylko w 3 os.

lp.: wynosi i 3 os. lm.: wynoszą.

2. Struktury językowe i zagadnienia gramatyczne występujące w tej lekcji:

Ile wynosi masa atomowa?

- Stopniowanie przymiotników:

a) mały, mniejszy, najmniejszy;

b) duży, większy, największy.

- Konstrukcje:

..... jest większa od + Dopełniacz

..... jest mniejsza niż + Mianownik

Dodatkowo w semestrze II duży nacisk kładzie się na uzupełnienie wszelkich zaobserwowanych u studentów braków informacji z chemii, ponieważ w tym czasie zasadnicze trudności językowe powinny już być pokonane. Student w tym okresie nie powinien już popełniać błędów gramatycznych, wypowiadając się w języku polskim na tematy związane z chemią.

Jednym z najważniejszych problemów nauczania studenta w SJPC Uł jest współdziałanie polonisty z uczącym przedmiotu kierunkowego, dotyczące w semestrze I wprowadzania w podobnym czasie form fleksyjnych i struktur składniowych.

Zajęcia z chemii rozpoczynają się po 2 tygodniach pracy polonisty z grupą. Studenci znają już polskie nazwy przedmiotów codziennego użytku, przedmiotów znajdujących się w klasie, umieją, posługując się językiem polskim, robić zakupy w różnych typach sklepów (proste konstrukcje gramatyczne). Umieją także przedstawić się i podać najważniejsze informacje o swoim kraju i rodzinie.

Z zakresu materiału gramatycznego znają liczby i rodzaje przerobionych w toku nauczania form rzeczowników, przymiotników i zaimków (np. paszek - paski, żółty, -a, -e, mój, moja, moje) oraz formy koniugacyjne kilku czasowników.

Uczący chemii powtarza znane studentowi struktury, wypełniając je leksyką specjalistyczną¹.

Oto przykłady:

- 1) Jak nazywa się ten student? Ten student nazywa się Ahmed
- 2) Jak nazywa się ten metal? Ten metal nazywa się sód.
- 1) Czy to jest ławka? Nie, to jest okno.
- 2) Czy to jest siarka? Nie, to jest złoto.
- 1) To jest kubek mleka.
- 2) To jest symbol żelaza.
- 1) To są dwa długopisy. To są dwie książki.
- 2) To są dwa atomy. To są dwie cząsteczki.
- 1) To jest pięć papierosów. To jest sześć książek.
- 2) To jest pięć atomów. To jest sześć cząsteczek.
- 1) Z czego składa się pana śniadanie, obiad?
- 2) Z czego składa się cząsteczka?
- 1) Ta klasa jest większa od tamtej klasy.
- 2) Masa jest mniejsza od masy
- 1) Ile waży brat Mohameda? Wiecej od + Dopełniacz
- 2) Ile waży jeden atom tlenu? Mniej od + Dopełniacz
- 1) Rozmawiam z pięcioma studentami.
- 2) reaguje z pięcioma atomami
- 1) Nie lubię żyć według planu.
- 2) Proszę pisać według wzoru.

¹ Podając przykłady struktur językowych przyswajanych przez studentów w procesie percepcji języka polskiego oraz przykłady struktur językowych wprowadzanych w ramach przedmiotu "chemia", autorzy stosować będą następującą numerację: 1) dla struktury wprowadzonej na lekcjach języka polskiego; 2) dla tej samej lub bardzo podobnej struktury wprowadzonej w czasie nauczania chemii.

- 1) Zginął w wyniku wypadku.
- 2) powstaje w wyniku reakcji

- 1) Studentki, które biorą udział w akademii
- 2) Substancje, które biorą udział w reakcji

- 1) Gadują nazywamy taką osobę
- 2) Reakcją syntezy, nazywamy taką reakcję

W drugim semestrze, podobnie jak w pierwszym, współdziałanie polonisty z nauczycielem chemii jest również konieczne i to zarówno programowe, jak i bieżące. Współpraca w tym okresie jest obustronna i polega na tym, że nauczyciel-polonista, wprowadzając formy fleksyjne i struktury składniowe, zawsze wyprzedza nauczyciela przedmiotu kierunkowego (uczącego chemii), tak by przygotować mu tzw. bazę językową studentów. Jest to konieczne, gdyż w tym czasie kładzie się główny nacisk na powtórzenie i utrwalenie informacji z chemii.

Uczący chemii pomaga nauczycielowi-polonistce przy wyborze i zastosowaniu odpowiednich przykładów zdań bądź definicji z dziedziny chemii w procesie nauczania specjalistycznego języka polskiego.

Nauczyciel-polonista, objaśniając studentom znaczenie i użycie danego czasownika w języku polskim, może posłużyć się przykładami zdań występujących w języku codziennym - mówionym, prezentując równocześnie przykład zdania z dziedziny chemii, gdzie ten sam czasownik występuje w podobnym lub zupełnie różnym znaczeniu. Podobnie postępuje, prezentując inne formy fleksyjne języka.

Oto przykłady:

- 1) Temperatura powietrza wzrasta pod wpływem + 0
- 2) Aktywność pierwiastka wzrasta pod wpływem + 0

- 1) Student uległ wypadkowi.
- 2) uległ rozkładowi.

- 1) X wyказuje duże zdolności do
- 2) wyказują odczyn obojętny.

- 1) X jest podobny do swojego ojca.
- 2) jest podobny do najbliższego helowca.

- 1) zależy od ceny cukru.
- 2) zależy od liczby atomów.
- 1) Ahmed należy do Komitetu Studentów Zagranicznych.
- 2) Fluor należy do grupy fluorowców.
- 1) Mohamed wynosi chleb ze stołówki.
- 2) Masa cząsteczkowa tlenu wynosi 32².

Korelacja przedmiotowa - języka polskiego uczonego na zajęciach z przedmiotu "język polski" oraz języka polskiego uczonego podczas zajęć z przedmiotu "chemia" ma ogromne znaczenie, gdyż sprzyja lepszemu opanowaniu języka polskiego używanego w procesie nauczania chemii, a przez to - szybszemu przyswojeniu sobie materiału przeznaczanego do opanowania z chemii jako przedmiotu wiedzy.

Nauczyciel-polonista pełni rolę jakby służebną w stosunku do osób uczących przedmiotów kierunkowych, gdyż przygotowuje im tzw. bazę językową. Nauczyciel przedmiotu kierunkowego, przypominając studentowi znaną mu już z zajęć języka polskiego jako obcego strukturę językową, wypełnia ją słownictwem używanym w chemii (w języku chemii). Wprowadzenie bazy językowej służy nauczycielowi przedmiotu kierunkowego do szybszego i bardziej efektywnego nauczania studentów wykładanego przez siebie przedmiotu, a jednocześnie i przede wszystkim służy studentom, gdyż pozwala im łączyć wiedzę z przedmiotu kierunkowego z umiejętnością przekazywania jej po polsku.

² Przykład wieloznaczności czasownika - w języku polskim używanym w chemii ma on zupełnie inne znaczenie niż w potocznym języku polskim. Student musi posiadać informacje na temat wieloznaczności wyrazów.